

проаналізованого матеріала произведений собствений підхід к истолкованию фрейма и предложено его определение. Рассмотрено понятие выбора и смоделирован концепт PARTNERWAHL / ВЫБОР ПАРТНЕРА в виде акционального фрейма, слоты которого разворачиваются в предметно-центричные фреймы. Проанализированы средства наполнения валентно обусловленных слотов, которые используются как для самопрезентации субъекта выбора, так и для портретирования объекта выбора. Для более глубокого анализа привлечены и валентно не обусловленные слоты, в которых происходит детальная характеристика мужчин и женщин, и выясняются ведущие мотивы и цели в выборе партнера, а также указано перспективы последующих исследований в этой сфере.

Ключевые слова: когнитивное моделирование, концепт, фрейм, валентно обусловленный / валентно не обусловленный слот, выбор партнера.

Pasyk Liudmyla. German-language Frame Modelling for the Concept of CHOOSING A PARTNER. This research paper is devoted to German-language frame structure modelling with respect to the concept of CHOOSING A PARTNER, using personal advertisements as source material. It is also devoted to a review of the main approaches to interpreting the complex multidimensional scientific concept of the “frame”, and various types of frames which exist. On the basis of the material that has been analyzed, we have developed our own approach to the interpretation of the frame, and have offered a relevant definition. The notion of choice is examined, and the concept of CHOOSING A PARTNER in German is modeled in the form of an actional frame which is then developed into object-centered frames. The means for realizing the valency of specified and of non-specified slots in the macro-propositional frame of the situation of choosing a partner are analyzed, where the detailed characteristics of men and women as well as their main motives and aims are represented, and prospects for further research in this area are indicated.

Key words: cognitive modelling, concept, frame, valency specified and valency non specified slot, partner choice.

УДК 82.161.2-1.09:811.521'25

Наталія Рєзнікова

ПРАГМАТИКА ІНГЕРЕНТНОЇ ЕКСПРЕСИВНОСТІ В ПЕРЕКЛАДІ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ (НА МАТЕРІАЛІ ЯПОНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДІВ ПОЕЗІЙ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА)

Вперше проаналізовано специфіку ретрансляції на неспоріднену мову людських емоцій та оцінок, зумовлених національно-культурними особливостями ставлення людини до дійсності. Розглянуто питання можливості / неможливості збереження їхніх виражальних характеристик і комунікативного потенціалу. Особливу увагу звернуто на врахування спільного й відмінного у стандартах вербалізації емоцій та оцінок у лінгвістичних образах української та японської мов. Звернуто увагу на те, що з метою створення емоційного фону перекладачі використовують емотивні засоби з огляду на природність комунікації у функціональному аспекті. Зазначено, що поряд з логікою розуміння емоційно-оцінного відношення до референта відкриваються власні підсвідомі пізнавальні ресурси перекладача – осмислення «свого» на тлі «чужого». З'ясовано, що у цілому стратегія перекладу інгерентно експресивних елементів мовлення полягає у відтворенні аспектів їхнього значення через оптимальні з погляду перлокутивного ефекту відповідники. Зауважено, що з метою створення емоційного фону перекладачі використовують емотивні засоби з огляду на природність комунікації у функціональному аспекті. Крім того, поряд із логікою розуміння емоційно-оцінного відношення до референта відкриваються власні підсвідомі пізнавальні ресурси перекладача – осмислення «свого» на тлі «чужого». З'ясовано, що в цілому стратегія перекладу інгерентно експресивних елементів мовлення полягає у відтворенні аспектів їхнього значення через оптимальні з погляду перлокутивного ефекту відповідники.

Ключові слова: прагматичний вплив, інгерентна експресивність, оцінність, емоційність, позамовні чинники, комунікативна значимість.

Постановка наукової проблеми та її значення. У світлі комунікативної парадигми, яка панує в сучасному мовознавстві, значну увагу мовознавців спрямовано на людський чинник у мові. Проведений нами раніше аналіз перекладу образного компонента (в семантичному аспекті) [16] дав змогу закласти основу для наступного етапу дослідження – виявити особливості відтворення емоційного й оцінного компонентів (у прагматичному аспекті), оскільки отримати цілісну картину перекладу лінгвопоетики неможливо без вивчення ретрансляції вербалізованих емоцій та оцінок. Природно, що в художній комунікації на передній план можуть виходити не лише власне локальні чи соціально-культурні характеристики тих чи тих одиниць, а й їхній імплікаційний потенціал, тобто «емоційно-експресивні імплікації, які беруть участь у створенні художньої образності» [24, 64]. У свідомості автора адресатом є узагальнена спільнота, проте до уваги він приймає ті якості особистості, для впливу на які підійдуть певні, відібрані ним експресивні мовні засоби. Це лексика, яка «має яскраво виражений експресивний фон і співвідноситься людською свідомістю з певними соціальними сферами або культурними пластами» [19, 151]. Відомо, що прагматичний ефект художнього тексту досягається через комплексний вплив усіх елементів системи його мовних засобів, зокрема експресивних. Уважаємо, що використання таких засобів на рівні підтексту твору відіграє роль і у віддзеркаленні мовної картини світу, людських оцінок і концепцій, тому вибір саме цього матеріалу для дослідження не випадковий.

Прагматична зумовленість емотивного й експресивного в мові базується на усталених лінгвістичних положеннях. По-перше, емотивність слова перебуває за межами денотативного значення слова, та оскільки через неї здійснюється ставлення людини до слова і навпаки – вплив слова на людину, то цей семантичний аспект лексичного значення слова є, за Ч. Моррісом, прагматичним [13, 81]. По-друге, експресивність – цілеспрямований вплив на слухача, що має вияв у силі тону висловлювання, його виразності, естетичній характеристиці. Отже, «експресивність – це категорія, орієнтована на адресата, тобто така, що має прагматичне значення» [15, 21]. По-третє, виокремлюючи стилістичну характеристику слова (регістр), його експресивну характеристику та емоційне забарвлення як типи прагматичних значень слова, Л. Бархударов визнав прагматичність експресивності й емотивності як закономірне явище [1, 108–111]. Доповнимо, що експресивність образу і в плані чуттєво-модального сприйняття, і в емоційно-оцінних характеристиках спирається на знаковий компонент образного вираження. Відомо, що будь-який знак, крім семантичного аспекту (знак – значення), має розглядатися і з прагматичного ракурсу (знак – адресат). Виокремлення експресивності, оцінності й емотивності як прагматичних компонентів художнього тексту дає змогу вирішувати питання формування відповідних одиниць-еквівалентів, а також питання прямого зв'язку означених категорій із прагматикою під час перекладу.

Аналіз останніх досліджень цієї проблеми. Семантичні, прагматичні та стилеутворювальні характеристики експресивно-емоційних засобів мови вивчені в багатьох роботах (І. Вихованець, Н. Гуйванюк, В. Жайворонок, М. Кочерган, Б. Кулик, Н. Левковська, А. Мойсієнко, Л. Мацько, М. Плющ, О. Пономарів, О. Сидоренко, О. Тараненко, В. Чабаненко, В. Шаховський, В. Charlestone, R. Fowler та ін.). Проте підхід до чіткого розмежування експресивності та емоційності представлено у розвідці С. Єрмоленко, яка зазначає, що «емоційне в мові завжди є експресивним, але не кожне експресивне явище належить до емоційних». Експресивність співвідноситься зі стилістичною маркованістю мовних одиниць, тоді як емоційність є виразником емотивної функції мови [6, 170–171]. Відомо, що поетичне мовлення експресивно забарвлене, оскільки в ньому поруч із відображенням об'єктивної реальності виражається переживання людиною всього, що її оточує.

Л. Мацько й О. Сидоренко експресивну лексику класифікують за видами адгерентної та інгерентної експресивності. Лінгвістична інтерпретація емоції та оцінки має свій вияв у

інгерентній експресивності. Л. Мацько визначає її як «експресивність, що внутрішньо притаманна мовному знаку, є його постійною й невід’ємною ознакою в будь-яких ситуативно-контекстних умовах» [12, 190]. На відміну від адгерентної експресивності, яку розуміємо як «інтенсивну виразність мовного знака, сформовану лише у певному контексті, ситуації, умовах, а не в основному словниковому значенні» [12, 190], інгерентна експресивність містить два тісно пов’язані (синтезовані) між собою компоненти: емоційний та оцінний. Емоційний складник значення слова конкретизує, яке саме почуття викликає в мовця предмет, як він оцінює цей предмет – позитивно чи негативно. Отже, оцінка є первинною, а емоція – вторинною.

Беручи до уваги результати й доказову базу проведених досліджень, вважаємо за важливе об’єктивно розглянути оцінкові та емоційні компоненти, репрезентовані в перекладах іноземною мовою. Крім того, більшість перекладознавчих праць із цієї проблематики виконано на матеріалі європейських мов, але відтворення інгерентної експресивності української мови принципово не обмежується лише ними. Привертають увагу культурологічні та прагматичні чинники, що зумовлюють перекладацькі рішення на матеріалі східних мов, які на сьогодні недостатньо досліджені.

Мета і завдання. Розвідка має на меті: 1) описати оцінкові й емотивні засоби мови на основі аналізу перекладених японською мовою поезій Т. Шевченка з розмежуванням їх за концепцією Л. Мацько. По-друге, виявити закономірності та шляхи відтворення оцінкових і емоційних значень позитивної й негативної семантики з огляду на адекватність перекладу. Часткова теорія українсько-японського перекладу дає змогу конкретизувати положення сучасного мовознавства про закономірності відображення в мовленні оцінного й емоційного ставлення людини до дійсності.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Здатність одиниць різних мовних рівнів виконувати єдину оцінну функцію породжена поняттєвим смислом цінностей. За спостереженнями психологів, упередженість і наявність ціннісних переваг створюють основу діяльності особистості [22, 10]. З цією обставиною пов’язаний параметр оцінно-емоційної варіативності в поведінці людини.

Відтворення категорії оцінки. Оцінка несе три типи інформації: когнітивну, комунікативну й емотивну; вона впливає на адресата, викликає певний психоемоційний стан, тобто відображає не власне семантичний, а прагматичний аспект знакової ситуації. Значення оцінного компонента має вихід у прагматику мовлення, воно нерозривно пов’язане з емоційною сферою мовця, з комунікативною метою висловлення. Серед основних аспектів оцінної функції мовної свідомості Г. Єйгер виділяє естетичний («красиве / некрасиве») і етичний («пристойне / непристойне»), які водночас є і критеріями відбору мовних одиниць у створенні висловлювання [5, 1990]. Якщо розглядати категорію оцінки з погляду лінгвокогнітивного, а точніше – концептуального підходу, то принагідно згадати С. Запольських, яка стверджує, що «внаслідок вербалізації концептів автор неминуче вдається до їх оцінювання. [...] Специфіка семантики певних лексем, віднесених до елементів вербалізованого концепту, дає змогу відтворити також і їхній ціннісний компонент» [7, 3]. У Т. Шевченка цей компонент утілюють лексеми, що слугують елементами опису ситуацій спілкування в термінах (чи в опозиції) «добре / погано», встановленням конкретних відносин (стосунків) між комунікантами з урахуванням цілей та мотивів їхніх висловлювань. Оцінність також формується ним з огляду на норми буття, світосприйняття, соціальні та культурні інтереси, тобто «оцінна спрямованість літературно-художньої комунікації задається на етапі задуму, оскільки сама художня дійсність конструюється з оцінки» [2, 64]. Крім того, ціннісні прагматичні установки мають зв’язок з особливостями ідіостилю автора. Аби уможливити адекватне відтворення авторської оцінки об’єктів і явищ, перекладач має підібрати відповідники, смислова структура яких мала б схожу оцінну семантику. Зрозуміло, що і

внутрішньомовні (наприклад, тиск тексту), і позамовні (наприклад, додаткові смисли чи психологічний аспект сприйняття) чинники можуть цьому перешкоджати, як-от:

Помагайте, <u>недолюдки</u> , <u>Матір катувати</u> («Розрита могила», пер. Е. Фудзії)	人の心を失くした者たちは 母を責め苛むのに 手を貸すがよい。	Oi hiru mitaina yatsu yo! O-mae ga
А тим часом <u>перевертні</u> Нехай підрастають («Розрита могила», пер. Е. Фудзії)	そうしているあいだに 無節操な者どもは 成長して大人になり	So:shite iru aida ni Musesso:na monodomo wa Seicho: shite daihito ni nari

Япономовний читач може не зрозуміти всіх асоціативних імплікацій, пов'язаних із суб'єктами *недолюдки*, *перевертні* в поданих фрагментах, зокрема й у контексті українського історичного дискурсу взагалі. Тому в перекладі для розкриття значення фрази виникла необхідність використати конкретніші, ніж в оригіналі, дескриптивні вирази *人の心を失くした者たち* – 'люди, які втратили людське серце' і *無節操な者ども* – 'безпринципні, непостійні люди', 'зрадники'. Наділення цих лексем більшим смислово-асоціативним змістом сприяє експлікації зневажливих звертань, а отже, і посиленню прагматичного потенціалу. Лише так, стимулювавши позамовні чинники, можна сподіватися на відповідну несхвальну оцінку від читача. Дескриптивні перифрази, на думку Р. Зорівчак, «обов'язково передають оцінку тому, що вони називають» [8, 111], у наведеному прикладі – несхвальну.

Продовжуючи розгляд «характеристик людей, які збуджують у читача певні ментальні процеси» [25, 98], не можна не помітити, що стилістично вагомою є внутрішня форма козацького прізвища героя поеми «Гайдамаки» Яреми – *Галайда*, тобто 'блукач'. Вона передає певні смислові й аксіологічно марковані нюанси і має соціальне й емоційне забарвлення. Свого часу С. Флорін, перекладаючи Гоголя, нарікав на те, що транскрибувати українські антропоніми-прізвиська, які даються носієві за зовнішніми чи внутрішніми властивостями, це «справжня втрата для всіх літератур світу» [23, 72]. Не обминула ця доля і японський переклад, де вбачаємо *ガライダ* як технічно можливий варіант. Чи не єдиним виходом для збереження актуалізації цього прізвища міг би стати паралельний коментар, що можемо зауважити й стосовно наступного уривка перекладу. Називаючи кобзаря *перебендею*, словом, що походить від перебендювати – 'говорити багатослівно, звичайно пересипаючи свою мову жартами' [18], Т. Шевченко умісне намагався схарактеризувати цього персонажа як людину, яка вміє весело й дотепно щось розказати, проспівати. Транскрибований переклад *ペレベンジャ* не відтворює семантичної наповненості, а отже і схвальної (автор любить своїх героїв) оцінки. Прикладами відтворення смислового потенціалу індивідуальної поетової оцінки є й такі:

<u>П'явки! П'явки!</u> Може, батько Останню корову Жидам продав, поки вивчив Московської мови («Сон», пер. Т. Сібуя)	おい ひるみたいなやつよ! おまえが	Oi hiru mitaina yatsu yo! O-mae ga
--	--------------------------	---------------------------------------

Аби передати зневажливу семантику перифрастичного найменування українців-запроданців у Петербурзі *п'явка*, перекладач вдається до словесного розкриття імплікаціоналу 'пристосуванець, кон'юнктурник' шляхом додавання емпатичної лексеми *やつ* – 'цей тип'

(замість нейтральної 人 – ‘людина’), яка має тут негативну конотацію. Мислиться, що людина присмокталась, як п’явка, до нового суспільства, зреклася власного коріння, Вітчизни. Почуття, виражені автором в оцінці таких осіб, мають прагматичну настанову, яка в перекладі передається читачам із неменшою силою, оскільки в їхньому об’єктивному соціокультурному досвіді існує аналогічний асоціативний образ.

<i>Та де ж вона тая <u>цяця</u>?</i> («Сон», пер. Т. Сібуя)	ではどこへ行けば その威張り屋を見れる?	De wa doko e ikeba sono ibari ya o mireru?
--	---------------------------------	---

У гостро сатиричній сцені змалювання царя Миколи І проявляється специфіка світобачення не лише автора, а й українського читача, наділеного неабияким почуттям гумору. Саркастичний ефект експресивними *цяця* перекладач відтворює через її конотативну (адміративну) семантику, трансформуючи її в змістовий компонент 威張り – ‘чванько’, значення якого логічно впливає з переносного значення початкової одиниці й підказується контекстом. Настрій оригіналу передається іншокультурному читачеві завдяки спорідненості соціально-культурних асоціацій: жалюгідність і нікчемність «великого» тирана.

<i>Сердега Ярема</i> з свяченим в руках («Гайдамаки», пер. Т. Сібуя)	ぼろをまとったヤレーマは 浄められた剣を持って	Boro o matotta Yare-ma wa Jo:merareta ken o motte
---	------------------------------------	--

Згідно з творчим замислом автора, Ярема – узагальнений образ пересічного гайдамаки, народного борця. Поет називає його сердегою з огляду не лише на соціальний статус героя, а й на ту кривду, що він зазнав від ворогів (конфедератів), які зробили його саме таким. Поетизмові *сердега* в перекладі властива сема ‘бідність’ – ‘одягнений у лахміття’, пов’язана з міжмовним поняттям співчуття, жалю, бо «відображає такий самий шматочок дійсності» [20, 56]. І хоча це наводить читача на думку про аксіологічно позитивний потенціал лексеми, все ж прагматично вагомим стало б відтворення семи ‘бідолашний’ як нематеріального складника оцінки.

Від особових характеристик перейдемо до кваліфікації автором дій людини, коли автор оцінює їх сам і сподівається на таку ж оцінку від читача. Наприклад:

<i>Він усюди <u>вештається</u></i> <i>Та на кобзі грає</i> («Перебендя», пер. Т. Сібуя)	彼はいたるところへ放浪し 八弦琴（コブザ）をひき鳴らす	Kare wa itaru tokoro e ho:ro:shi hachitsuru koto (kobuza) o hiki narasu
--	--	--

За допомогою індивідуальної перекладацької інтерпретації розмовне слово *вештається*, яке має дещо комічний ефект, подано в перекладі книжним 放浪する – ‘блукати’ і містить імпліцитну інформацію ‘поневірятися’. На нашу думку, для забезпечення природності звучання перекладного тексту пасувало б слово з розмовної лексики коуго ぶらぶらする – ‘вештатися’, яке, будучи ономатопоемемою з розряду гітайго, «допомагає експресивно, насичено описати почуття та враження» [17, 25].

Потужними засобами створення прагматичного потенціалу художнього тексту є різноманітні інтенсифікатори, які дають змогу читачеві стати свідком внутрішньої психологічної діяльності персонажів. Основна частка виразності лексичних одиниць припадає на емоційно забарвлену лексику, джерело якої – усна народна творчість. При цьому характерною її особливістю є вибір автором слів із позитивною чи негативною конотацією, що сприяє «уяскравленню» прагматичного ефекту. Наприклад:

1) <i>Кобзар вишварив</i> («Гайдамаки», пер. Т. Сібуя)	コブザーリは八弦琴（コブザ）を かきならす	Kobuza-ri wa hachitsurukoto (kobuza) o kaki narasu
2) <i>Ушкваримо!</i> («Гайдамаки» пер. Т. Сібуя)	いっしょに <u>歓呼の声を</u> <u>上げましょう！</u>	Isshoni kanko no koe o agemasho:!
3) <i>Ушкваримо, мій голубе</i> («Гайдамаки» пер. Т. Сібуя)	<u>騒ごうじゃないか</u> 足取り軽く踊ろうじゃないか！	Sawago: ja nai ka Ashidori karuku odoro: ja nai ka!

Ситуативна багатозначність експресивних *ушкварити*, яку спостерігаємо в одному й тому ж творі: 1) *заграти*; 2) *заспівати*; 3) *затанцювати*, референційно співвідноситься з поняттям «жвавість». Завдяки перекладацьким прийомам цю одиницю носії мови сприймають без вагань, оскільки різноманітні значення підсвідомо засвоюються на тлі засобів, що знімають полісемію в контексті. Крім того, у прикладах 2 і 3 збережено перформативну функцію – співвідношення мовленого і його виконання. Глибоке аналітичне сприйняття через твір мовленнєво-психологічного аспекту іншомовної дійсності дає змогу перекладачеві помітити й передати опорні асоціації, що викликають у читачів такі ж емоції, що й у носіїв культури оригіналу.

Залежно від ситуативності контексту варіюється зміст поняття *цуратися*, що простежуємо і в перекладах:

<i>Хоч ти не цурайся!</i> («Катерина», пер. Т. Сібуя)	後生だから <u>お逃げにならないで！</u>	Gosho: da kara o-nige-ni naranaide!
<i>А щоб тебе не цурались, Потурай їм, брате!</i> («Перебендя», пер. Т. Сібуя)	けれど人びとから <u>敬遠されぬよう</u> 時には彼らを慰めよ	Keredo hitobito kara keien sarenu yo: Toki ni wa karera o nagusame yo
<i>Батько й мати одцурались Й чужі не приймають</i> («Сон», пер. Т. Сібуя)	母親に <u>おいだされよって</u> たかってせきたてられた あの恨には 行くあてがない	Naoya ni oidasare yotte takatte sekitaterareta ano ura ni wa iku ate ga nai

Наслідуючи задум автора, перекладач орієнтується на контекст і для створення адекватних відповідників послуговується прийомом контекстуальної заміни. Це дає змогу якнайкраще зрозуміти й передати асоціативну розгалуженість прагматично маркованого слова *цуратися* в кожному з означених випадків: 1) *гребувати*; 2) *уникати*; 3) *покидати*. Завдяки прагматичним модифікаціям зберігається перлокутивний ефект, а отже, й оцінна прагматика цих виразів.

Викликає цікавість перекладацький підхід до інтерпретації характеристики навколишніх явищ: у мінімумі слів виразити максимум смислу. Простежимо це на таких прикладах:

<u>Недобра</u> їх розносила! («Катерина», пер. Т. Сібуя)	あんなところにいると 悪魔にさらわれてしまうぞ!	Anna tokoro ni iru to Akuma ni sarawarete shimau zo!
---	-----------------------------	--

У Т. Шевченка почуття обурення, неприязні передано евфемізмом *недобра*, тобто ‘таємнича зла сила’. Натомість у перекладі дистрибуція традиційного стереотипного образу *Акума* – міфічного злого духа, гіпероніму зла – розширює межі смислу, містить аспект оцінки ситуації, забезпечує успішну комунікацію з адресатом тексту, оскільки має схожу оцінну конотацію.

<u>Матері</u> їх <u>хиря</u> ! («Гайдамаки», пер. Т. Сібуя)	疫病 神を震え上がらせよ!	<u>Yakubyo</u> : gami o furue agarase yo!
--	---------------	--

Семантичне наповнення діалектизму *хиря* – ‘хвороба, пошесть’, який входить до складу прокльону, спрямовує перекладача на актуалізацію семи ‘мор’, яка має також і переносне значення ‘біда, напасть’. Уведення в перекладі перформативного слова *上がらせ* – ‘нехай буде так’, очевидно, має сенс для висловлення зловісного побажання. Ця інтеграційна ознака показує негативну етичну оцінку мовця.

Як бачимо, аксіологічний потенціал сприйняття дійсності майже не відрізняється в межах двох мовних спільнот. Зсув в уявленнях про «дух слова», його символіку можна простежити в диференціації концептосфер індивідів з огляду на їхню належність до різного лінгвокультурного ареалу. Паралелізм змісту забезпечує значну кількість збігів в асоціативному осмисленні ознак універсальних понять. Прагматичну спрямованість оцінки в поетичному дискурсі перекладач може відчувати інтуїтивно і, зазвичай, безпомилково.

Відтворення категорії емоцій. У міжкультурному спілкуванні поряд з особливостями національного характеру комунікантів, їхніх національно специфічних особливостей мислення необхідно враховувати специфіку їхнього психоемоційного складу. Беручи до уваги той факт, що семантичні характеристики лінгвістичних образів української та японської мов почасти асиметричні, «стандарти» вербалізації емоцій у них мають свої особливості. З лінгвокогнітивного погляду ідея багатовимірності концепту, запропонована С. Ляпіним та В. Карасиком, передбачає виокремлення в ньому і раціонального, і емоційного компонентів [11]. Водночас, за концепцією В. Маслової «культурна конотація виявляється в особливій емоційній значущості референтів, які позначаються словами, в поданій культурно-історичній формації» [14, 164]. Кожна конкретна семантико-психологічна й емоційно-естетична реалізація концепту визначається властивостями мовної свідомості людини як носія поведінкових реакцій та настанов. Під емоційністю ми розуміємо репрезентацію емоційного стану людини в мові, насиченість переживанням, почуттям, оскільки «емоційно забарвлені лексеми слугують також для передачі емоційних відтінків у оцінці явищ, подій, людей» [19, 146]. Способи вираження емоційних станів у мові надзвичайно різноманітні, їх осмислення й переклад, зазвичай, є складним завданням. Як відомо, семантичне ядро емоційної лексики «саме собою привносить позитивну чи негативну інформацію» [19, 147]. Складність логічної структури слова багато в чому залежить від його конотації (у тому числі емоційного компонента, а також прагматичного мікрокомпонента), яка відіграє значну роль у сприйнятті цілісного тексту. І хоча оцінність входить до складу лексичного значення слова, саме контекстуальність, тобто зумовленість додаткових значень мовленнєвою ситуацією, – це головна особливість емотивів. Під час сприйняття тексту в реципієнта актуалізуються й переживаються як емоції не лише ті відчуття, до яких апелює емотивний план, але й багато інших, опосередкованих фактами й подіями індивідуального досвіду. Текст – єдине ціле, і його емоційна динаміка створюється динамікою кожного залученого до нього фрагмента. У художній літературі, зокрема в поезії, емоційність яскраво виявляється в мовленні дійових

осіб, в описах їхньої зовнішності, в оцінках, що дає їм автор, а також «у способах мовленнєвої поведінки мовців в емоційно-забарвлених соціально-побутових ситуаціях різного ступеня спланованості» [3, 1]. Прагматика емоційно насиченого тексту перекладу є похідною від інтенції автора, з одного боку, та рецепції перекладача – з іншого. Отже, асоціативно мотивовані номінації, зумовлені психоемоційним станом персонажів, мають бути відтворені з урахуванням позамовної дійсності, тобто комунікативна значимість має домінувати над предметно-логічним змістом. Як відомо, в емоційному дискурсі виразності досягають уживанням стилістично маркованих лексем із семантичними відтінками позитивного чи негативного сприйняття й характеристики дійсності (пестливість / згрубілість). Відбір таких лексем пояснюють спонтанністю емоційного мовлення.

У поезіях Т. Шевченка та їх перекладах привертають до себе увагу *лайливі слова та вислови*, емоційне забарвлення яких пов'язане з агресією, невдоволенням, обуренням. Зауважимо, що інвективна японська мовна культура не володіє рясним набором лайливих засобів. Японські вчені вказують на їхню обмеженість у повсякденному вжитку лише декількома сварливими словами, що пояснюється психоемоційною стриманістю японців у міжособистісних стосунках [27, 4–6; 26 395]. Це так звані 刺のある言葉 – *тоге но ару котоба* – ‘гострі слова’, які можуть травмувати [4, 23]. Тому відтворення їх вимагає застосування прийомів ситуативного перекладу, як-от: збереження необхідних сем у повних чи часткових відповідниках. Перекладач аналізує вербальний вияв агресії, що супроводжується емоціями різної інтенсивності, й створює відповідну психологічну атмосферу друготвору. При цьому він має широку свободу дій і можливостей використання прагматично акцентованого лексичного ресурсу рідної мови*.

Бридня!.. ай досі, як згадаю, То серце плаче та болить («Мені тринадцятий минало», пер. Х. Тадзава)	たわいないこと なんとすばらしかっただろう！	Tawainai koto Nanto subarashikattarou!
--	---------------------------	---

За допомогою узуального відповідника *たわいないこと*, який досить часто вживають в ідентичних комунікативних ситуаціях, відтворено не лише зміст і форму, але й емоційно релевантну інформацію ‘безглуздя, нісенітниця’, ‘відраза, огида’. Потрапляючи під вплив асоціативно-емоційної тональності спілкування, перекладач подає особистісний смисл, зокрема емоційно негативну реакцію – бурхливий потік несхвалення.

А то батько – чортова кишеня! («Гайдамаки», пер. Т. Сібуя)	そばで銭勘定に余念がないのが父親 悪魔のごとく貪欲なやつ	Soba de zenikanjo: ni yonen ga nai no ga chichi oya Akuma no gotoku donyokuna yatsu
--	---------------------------------	--

Агресивна (іноді неконтрольована) мовна поведінка, гарячковість, роздратування в обох мовах передається через образ чорта. Додаванням лексичних одиниць пейоративного змісту перекладач створює емоційно більш насичений відповідник зі стійким образним порівнянням (тобто деметонімізує) ‘скупий як чорт’. Для японської мови не характерне метафоричне чи метонімічне звертання до особи, тому, очевидно, перекладач і вдався до цього перетворення, не порушивши загальної ідеї змісту.

* Зауважимо, що в українсько-японських лексикографічних джерелах лайливі слова та вислови (як і обценна лексика) ще не зафіксовано.

Сполучення семантики та експресивних властивостей фамільярних одиниць робить їх засобом емоційної розрядки мовця, як-от:

Ще раз шельму, ще раз! («Гайдамаки», пер. Т. Сібуя)	もう一発くらえ！ えいもう一発だ！このいまましいやつめが！	Mo: ippatsu kurae! Ei mo: ippatsu da! Kono imaimashii yatsume ga!
--	----------------------------------	--

Так, образ шельми в національно-культурному сприйнятті українців має чітко виражену негативну характеристику хитрої і спритної у вчинках людини. У різкому тоні мовлення гайдамаків спостерігаємо такий соматичний чинник, як роздратування. Зосередившись на ньому, перекладач досить влучно інтерпретував цей образ, як ‘чортів син’, передавши емоцію гніву з урахуванням і контексту, і норм японської стилістики. Крім того, тут, як і в попередньому прикладі, спостерігаємо додавання колоквіально зневажливого компонента *やつ* (що також показує інтонаційну динаміку оригіналу) для підкреслення почуття презирства. І хоча в японській лінгвокультурі воно «не супроводжується сильним гнівом чи бажанням зла, як в українській мові» [10, 201], негативний малюнок підвищеного емоційного напруження бачимо і в перекладі.

Для надання особливого розмовно-побутового колориту в змалюванні окремих персонажів Т. Шевченко вживає *знижену лексику (вульгаризми)*. У відтворенні їх японськими перекладачами часом спостерігаємо зсув між емоційною тональністю перекладу й оригіналу, як-от:

Він <u>випучив баньки</u> з лоба – І все затрусилось, Що осталося («Сон», пер. Т. Сібуя)	かれは <u>目をみひらく</u> と いあわせた連中は 身ぶるいした	Kare wa me o mi hiraku to Iawaseta renchu: wa Mi burui shita
---	---	--

Та в <u>пику</u> його як <u>затопить!</u> («Сон», пер. Т. Сібуя)	大臣の <u>顔をこぶし</u> で ポカリとやった	Daijin no <u>kao</u> o kobushi de Pokari to yatta
---	-------------------------------	--

Риси українського менталітету знайшли відображення в неповторному гуморі, умінні побачити смішне й кумедне у звичайних, буденних життєвих ситуаціях народного життя. Та подеколи українське емоційне (відкрите глузування) перетворюється в перекладі на нейтральне внаслідок невідповідності мовного регістру. Спостерігаємо деактуалізацію відтінку негативності, знебарвлення емоційного компоненту, хоча в нагоді могли б стати саркастичні номінації з прошарку японської вульгарної лексики хіго.* На відміну від наступного фрагмента перекладу: тут збережено і експресивність, і комічність образу як цільову установку.

Облизався неборака Та <u>меншого в пузо</u> («Сон», пер. Т. Сібуя)	大臣はあわれっぽい目つきして ちらりと年下の皇帝の <u>腹</u> を 羨ましそうに見た！	Daijin wa awareppoi me tsuki shite Chirari to toshi shita no ko:tei no hara o Urayamashiso: ni mita
--	--	--

* Щоправда, японці належать до монголоїдної раси і мають іншу конституцію ока, тому «випучити баньки» для них щонайменше неприродно.

А от у перекладі виразу *старшина пузата* – 太鼓腹したおおせい おもの негативна емоційність його підсилена завдяки метафоризації ‘пузо-барабан’, що свідчить про наявність у японській мові аналогічних конотативних значень, актуалізація яких створює ефект виділення цієї одиниці відносно нейтрального її варіанту.

Прояв суб’єктивних емоційних реакцій також характеризується яскраво вираженою національно-культурною специфікою і вербалізується у *вигуках*, які, звісно, позбавлені номінативної, та не позбавлені експресивної функції. Провідна ознака вигуків – їхній стереотипний (загальноприйнятий) характер. У зв’язку з неспорідненістю мов японська вигуківна система абсолютно відмінна від української тим, що «вигуки виражають емоцію у її загальному вигляді, не вказуючи навіть на її позитивний чи негативний характер» [9, 315]. Зрозуміло, що на визначення їхніх конотацій наводить контекст, який віддзеркалює нетривале, часом спонтанне суб’єктивне ставлення автора до дійсності, ситуації. Розмовна безпосередність, подеколи фамільярність вигуків виступає чинником, що стимулює уяву перекладача, який, ідучи за контекстом, відтворює емоційне наповнення, а точніше емоційну домінанту оригіналу. Фактично перекладачі демонструють різні можливості адекватності залежно від власної обізнаності, завбачливості та творчих здібностей, як-от:

Цу, цу, дурні! Схаменіться! («Сон», пер. Т. Сібуя)	ちえっ、なんてこった！ しっかりしろ！	Chie, nante kotta! Shikkari shiro!
---	------------------------	---------------------------------------

Застосування апроксимації, тобто близького за вираженням емоцій японського відповідника, у цьому прикладі повнозначної сполуки експресивної частки *ちえっ* – ‘тьху’ та колоквиалізму *なんてこった* – ‘мерзота’ працює на створення емоційного підтексту, справляє враження невимуженості усного спілкування. Будучи лексемою близької семантичної сфери, колоквиалізм виразно передає реакцію осуду негідних вчинків людей, їхнє несхвалення. Перекладач робить емпатичний наголос на контекстно-залежному смислі, який передає цей вигук.

Нуте діти! («Гайдамаки», пер. Т. Сібуя)	さあ者共やっちまえ！	Saa mono tomo yatchi mae!
--	------------	---------------------------

Для відтворення інтер’єктивованого слова *нуте*, зміст якого має на меті спонукання до дії в перекладі використано конвенціональний словниковий відповідник, який є розмовним кліше (релятивом) і виступає «сигналом інтенціонально-ментальної діяльності» [21, 63]. Як бачимо, лексеми цілеспрямованості можуть бути взаємозамінними, оскільки вони носії спільних сем, відтак емоційний складник оригіналу можливо відтворити з достатнім ступенем схожості.

Гайда! («Гайдамаки», пер. Т. Сібуя)	さあ 前進！	Saa zenshin!
--	--------	--------------

Імперативний вигук *Гайда!* вживається як емоційний заклик, спонукання швидко йти куди-небудь. У перекладі маємо функціональну заміну: використання варіативного (оказіонального) відповідника *さあ 前進！* – ‘Вперед!’ із рівнозначним сугестивно зарядженим емоційним навантаженням, який передає збудження, запал. Такий вибір детермінується потребою врахування мовно-буттєвої ситуації, де має місце комунікативний акт.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Вивчення японського перекладного тексту показало, що з метою створення емоційного фону перекладачі використовують емотивні засоби з огляду на природність комунікації у функціональному аспекті. Поряд з логікою розуміння емоційно-оцінного відношення до референта відкриваються власні підсвідомі пізнавальні ресурси перекладача – осмислення «свого» на тлі «чужого». Проте відтворені конструкції увиразнення з емоційно домінантним компонентом не завжди мають аналогічну прагматичну спрямованість. Це пояснюється певним переосмисленням первинного значення висловлювань, що може лише частково узгоджуватися зі ступенем авторської іллокуції. У цілому стратегія перекладу інгерентно експресивних елементів мовлення полягає у відтворенні аспектів їхнього значення через оптимальні з погляду перлокутивного ефекту відповідники.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розгляді перекладу з позицій герменевтичного підходу як психолінгвістичного процесу інтерпретації тексту оригіналу, в процесі якого у свідомості перекладача через сприйняття авторської інтенції окремі елементи тексту оригіналу актуалізуються в нових смислах, що виявляються в перекладі.

Джерела та література

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод / Л. С. Бархударов. – М. : Междунар. отношения, 1975. – 237 с.
2. Галеева Н. Л. Параметры художественного текста и перевод / Н. Л. Галеева. – Тверь : Твер. гос. ун-т, 1999. – 154 с.
3. Гнезділова Я. В. Емоційність та емотивність сучасного англomовного дискурсу: структурний, семантичний і прагматичний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Ярослава Володимирівна Гнезділова ; Київ. нац. лінгв. ун-т. – К. : [б. в.], 2007. – 21 с.
4. Горошкевич О. Г. Відображення правил мовленнєвої поведінки людини у фразеології сучасної японської мови / О. Г. Горошкевич // Східний світ. – 2003. – № 1. – С. 23–28.
5. Ейгер Г. В. Механизмы контроля языковой правильности высказывания / Г. В. Ейгер. – Х. : Основа, 1990. – 184 с.
6. Єрмоленко С. Я. Експресивність / С. Я. Єрмоленко // Українська мова : енциклопедія / редкол. : В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.
7. Запольських С. П. Концепт «козацтво» в історичному дискурсі: перекладознавчий аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16 / Світлана Петрівна Запольських ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К. : [б. в.], 2005. – 20 с.
8. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози) : монографія / Р. П. Зорівчак. – Л. : Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. – 216 с.
9. Комарницька Т. К. Сучасна японська літературна мова : теор. курс : в 2 т. Т. 2 / Т. К. Комарницька, К. Ю. Комісаров. – К. : Вид. дім Дмитра Бураго, 2012. – 424 с.
10. Король В. Когнітивний аспект емоційного концепту ненависті у сучасній японській мові // Вісник Львів. ун-ту. Сер. філологічна. – 2013. – Вип. 59. – С. 197–203.
11. Ляпин С. Х. Концептологія: к становленню підхода / С. Х. Ляпин, В. И. Карасик // Концепты : науч. труды Центроконцепта / [сост. О. П. Скидан]. – Архангельск : Изд-во Помор. гос. ун-та, 1997. – Вып. 1. – С. 11–35.
12. Мацько Л. І. Стилiстика української мови : підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько ; за ред. Л. І. Мацько. – К. : Вища шк., 2003. – 462 с.
13. Моррис Ч. У. Из книги «Значение и означивание». Знаки и действие / Ч. У. Моррис // Семиотика : антология / под ред. Ю. С. Степанова. – М. : Радуга, 1983. – С. 118–132.
14. Мотріченко О. М. Культурно-конотована лексика сучасної мови гінді / О. М. Мотріченко // Східний світ. – 2004. – № 2. – С. 162–168.
15. Писарев Д. С. Функционирование восклицательных предложений в современном французском языке и их прагматический аспект / Д. С. Писарев // Прагматические аспекты функционирования языка / Алт. гос. ун-т ; [редкол. : А. А. Стриженко (отв. ред.) и др.]. – Барнаул : АГУ, 1983. – С. 114–125.
16. Резнікова Н. В. Лексико-семантичні аспекти відтворення засобів поетичного увиразнення (на матеріалі перекладів Тараса Шевченка японською мовою) / Н. В. Резнікова // Мовні і концептуальні картини світу. – К. : ВПЦ «Київ. ун-т», 2012. – Вип. 42, ч. 2. – С. 28–43.
17. Санада К. Слова, передающие чувства и впечатления / К. Санада // Ниппония. – 1999. – № 7. – С. 24–25.
18. Словник української мови : академ. тлумач. словник онлайн [Електронний ресурс]. – 1970–1980. – Т. 6. – С. 122. – Режим доступу : <http://sum.in.ua/p/6/122/2>.

19. Сучасна українська мова: Лексикологія. Фонетика : підручник / А. К. Мойсієнко, О. В. Бас-Кононенко, В. В. Берковець та ін.; за ред. А. К. Мойсієнка. – К. : Знання, 2013. – 340 с. – (Університет. підруч.).
20. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация : учеб. пособие / С. Г. Тер-Минасова. – М. : Слово/Slovo, 2000. – 624 с.
21. Тумаркин П. С. Лексика, фразеология, жест в японской разговорной речи / П. С. Тумаркин. – М. : Восток – Запад, 2004. – 248 с.
22. Тэрнер Дж. Социальная идентичность, самокатегоризация и группа / Дж. Тэрнер, П. Оукс // Иностранная психология. – 1997. – Т. 2, № 2. – С. 8–16.
23. Флорин С. Муки переводческие: практика перевода / С. Флорин. – М. : Высш. шк., 1983. – 184 с.
24. Халеева И. И. Подготовка переводчика как вторичной языковой личности (аудитивный аспект) / И. И. Халеева // Тетради переводчика : науч.-теор. сб. / под ред. С. Ф. Гончаренко. – М. : МГЛУ, 1999. – Вып. 24. – С. 63–72.
25. Шевченко Т. Кобзар / Тарас Шевченко / [редкол. : Г. Ф. Семенюк (голова) та ін.]. – 4-те вид., перероб. та доп. – К.: Вид.-поліграф. центр «Київ. ун-т», 2013. – 607 с.
26. Bruck G. The Anthropology of Names and Naming / Gabriele vom Bruck, Barbara Bodenhorn. – Cambridge UP : Cambridge University Press, 2006. – 303 p.
27. 奥山益郎. 挨拶語辞典. – 東京 : 東京出版, 2001.
28. 佐伯彰一. 誓い言葉、罵り言葉. 日本語学, 1984. – № 3. ページ 156–167.
29. シェフチエンコ詩集. わたしが死んだら. 渋谷定輔編者. (渋谷定輔、村井隆之、田沢八郎、小松勝助、樹下節訳者. – 東京 : 国文社版, 1964.
30. 藤井悦子. シェフチエンコの詩選. – 東京 : 東京大学, 1990.

References

1. Barkhudarov, L. S. 1975. *Yazyk i Perevod*. – Moskva: Mezhdunarodnyie Otnosheniia.
2. Galeeva, N. L. 1999. *Parametry Khudozhestvennogo Teksta i Perevod*. Tver: Izdatelstvo Tverskogo Gosudarstvennogo Universiteta.
3. Hnezdilova, Ya. V. 2007. “Emotsiiniist ta Emotyvnist Suchasnoho Anhlo-movnoho Dyskursu: Strukturnyi, Semantychnyi i Prahmatychnyi Aspekty”. PhD. diss., Kyivskiy Natsionalnyi Linhvistychnyi Universytet.
4. Horoshkevych, O. H. 2013. “Vidobrazhennia Pravyl Movlennievoi Povedinky Liudyny u Frazeolohii Suchasnoi Yaponskoi Movy”. *Skhidnyi svit*, 1: 23–28.
5. Eiger, G. V. 1990. *Mekhanizmy Kontrolya Yazykovoi Pravilnosti Vyskazyvaniia*. Kharkov: Osnova.
6. Yermolenko, S. Ya. 2004. “Ekspresyvnist”. In *Ukrainska Mova: Entsyklopediia*, edited by V. M. Rusanivskiy, and O. O. Taranenko, and M. P. Ziabliuk, et al. Kyiv: Ukrainska Entsyklopediia Imeni M. P. Bazhana.
7. Zapol'skykh, S. P. Kontsept “Kozatstvo” v Istorychnomu Dyskursi: Perekladoznavchyi Aspekt”. PhD diss., Kyivskiy Natsionalnyi Universytet Imeni Tarasa Shevchenka.
8. Zorivchak, R. P. 1989. *Realii i Pereklad (na Materiali Anhlo-movnykh Perekladiv Ukrainskoi Prozy)*. Lviv: Vydavnytstvo pry Lvivskomu Universyteti.
9. Komarnytska, T. K., and Komisarov, K. Yu. 2012. *Suchasna Yaponska Literaturna Mova: Teoretychnyi Kurs u 2 tomakh*, 2. Kyiv: Vydavnychi Dim Dmytra Buraho.
10. Korol, Viktor. 2013. “Kohnityvnyi Aspekt Emotsiinoho Kontseptu Nenavyst u Suchasni Yaponskii Movi”. *Visnyk Lvivskoho Universytetu. Seriya Filolohichna*, 59: 197–203.
11. Liapin, S. Kh., and Karasik, V. I. 1997. “Kontseptologiya: k Stanovleniiu Podhoda”. *Kontsepty*, 1: 11–35. Arkhangel'sk: Izdatel'stvo Pomorskogo Gosudarstvennogo Universiteta.
12. Matsko, L. I., and Sydorenko, O. M., and Matsko, O. M., ed. 2003. *Stylistyka Ukrainskoi Movy*. Kyiv: Vyshcha Shkola.
13. Morris, Ch. U. 1983. “Iz Knigi «Znachenie i Oznachivanie»”. In *Semiotika. Sopostavleniie*, edited by Yu. S. Stepanov, 118–132. Moskva: Raduga.
14. Motrichenko, O. M. 2004. Kulturno-Konotovana Leksyka Suchasnoi Movy hindi”. *Skhidnyi svit*, 2: 162–168.
15. Pisarev, D. S. 1983. “Funktsyonirovaniie Vosklytsatelnykh Predlozhenii v Sovremennom Frantsuzskom Yazyke i ikh Pragmaticheskii Aspekt”. *Pragmaticheskie Aspekty Funktsyonirovaniia Yazyka*, 114–125. Barnaul: AGU.
16. Rieznikova, N. V. 2012. “Leksyko-Semantychni Aspekty Vidtvorennya Zasobiv Poetychnoho Uvyraznennia (na Materiali Perekladiv Tarasa Shevchenka Yaponskoiu Movoiiu)”. *Movni i Kontseptualni Kartyny Svit*, 42 (2): 28–43. Kyiv: Kyivskiy Universytet.
17. Sanada, Кунико. 1999. “Slova, Peredaiushchiie Chuvstva i Vpechatleniia”. *Nipponia*, 7: 24–25.
18. 1970–1980. *Slovyk Ukrainskoi Movy*, 6: 122. <http://sum.in.ua/p/6/122/2>.
19. Moisiienko, A. K., and Bas-Kononenko, O. V., and Berkovets, V. V., at all, ed. 2013. *Suchasna Ukrainska Mova: Leksykologhiia. Fonetyka*. Kyiv: Znannia.

20. Ter-Minasova, S. G. 2000. *Yazyk i Mezhekulturnaia Kommunikatsiya*. Moskva: Slovo.
21. Tumarkin, P. S. 2004. *Leksika, Frazeologiya, Zhest v Yaponskoi Razgovornoj Rechi*. Moskva: Vostok – Zapad.
22. Turner, Dzh., and Ouks, P. 1997. “Sotsyalnaia Identichnost, Samokategorizatsiya i Gruppy”. *Inostrannaia Psikhologiya*, 2 (2): 8–16.
23. Florin, S. 1983. *Muki Perevodcheskie: Praktika Perevoda*. Moskva: Vysshaia Shkola.
24. Khalieieva, I. I. 1999. “Podgotovka Perevodchika kak Vtorichnoi Yazykovoi Lichnosti (Auditivnyi Aspekt)”. In *Tetrad Perevodchika*, edited by S. F. Goncharenko, 24: 63–72. Moskva: MGLU.
25. Shevchenko, Taras and Semeniuk, H. F., ed. 2013. *Kobzar*. Kyiv: Kyivskiy Universytet.
26. Bruck, Gabriele vom, and Bodenhorn, Barbara. 2006. *The Anthropology of Names and Naming*. Cambridge UP: Cambridge University Press.
27. Okuyama Masuro. 2001. *Aisatsu go jiten*. Tokyo: Tokyo shuppan.
28. Saeki, Shoichi. 1984. “Chikai Kotoba, Nonoshiri Kotoba”. *Nihongo Gaku*, 3: 156–167.
29. Shiefuchenko, Shishu. 1964. *Watashi ga shindara. Shibuya Teisuke hensha (Shibuya Teisuke, Murai Takayuki, Tazawa Hachiro, Komatsu Shosuke, Juge Takashi yakusha)*. Tokyo: Kokubunshaban.
30. Fujii, Etuko. 1990. *Shiefuchienko no shisen*. Tokyo: Tokyo daigaku.

Резникова Наталья. Прагматика інгерентної експресивності в перекладі поетичного тексту (на матеріалі японських перекладів поезії Тараса Шевченка). Вперше проаналізована специфіка ретрансляції на неродственный язык человеческих эмоций и оценок, обусловленных национально-культурными особенностями отношения человека к действительности. Рассмотрены вопросы возможности / невозможности сохранения их выразительных характеристик и коммуникативного потенциала. Особое внимание уделено учету общего и разобщенного в стандартах вербализации эмоций и оценок в лингвистических образах украинского и японского языков. Замечено, что с целью создания эмоционального фона переводчики используют эмотивные средства учитывая естественность коммуникации в функциональном аспекте. Кроме того, наряду с логикой понимания эмоционально-оценочного отношения к референту открываются собственные подсознательные познавательные ресурсы переводчика – осмысление «своего» на фоне «чужого». Установлено, что в целом стратегия перевода інгерентно експресивних елементів мови складається в відтворенні аспектів їх значення через оптимальні з точки зору перлокутивного ефекта відповідності.

Ключевые слова: прагматическое воздействие, інгерентная експресивність, оціночність, емоційність, внязюкові фактори, комунікативна значимість.

Rieznikova Nataliia. Pragmatics of Inherent Expressivity in Poetic Text Translation (Case Study of Translations of Taras Shevchenko's Poetry into Japanese). The paper first analyzes the specificity of retransmitting of human emotions and assessments, arising from the national-cultural peculiarities of man's relationship to reality, into the unrelated language. The problems of possibility / impossibility of preserving their expressive features and communicative potential have been considered. Particular attention has been paid to the accounting of similarities and dissimilarities in standards of emotions and assessments verbalizing in linguistic images of Ukrainian and Japanese languages. It is observed that in order to create emotional background interpreters use emotive devices related to the functional aspect of natural communication. In addition to this, along with the logic of understanding the emotional and evaluative referent relationship, the subconscious cognitive resources of the translator are explored — the comprehension of “one's” against the background of the “strange”. It was discovered that the overall strategy of translating inherently expressive speech elements consists of recreating aspects of their meaning through the optimum effect of counterparts in terms of the perlocutive effect.

Key words: pragmatic impact, inherent expressivity, assessment, emotionality, extra-linguistic factors, communicative significance.